Иаарту аурок-проект
ҳазну адунеи ала
3 акласс

Арҵаҩы Аҩӡба Ц. М.,
аиҵбыратә классқәа рырҵаҩы,
актәи аквалификациатә категориа

Иаарту аурок-проект атема: Аҭыԥ.

Апроект ақәкы: аматәар аинтерес дыркра, абзиабара рылаазара; атцаюцәа русеицураан азәи-азәи ҳаҭыр рықәибатцара рҟазшьа алатцара; аҭыԥ аԥшааразы методқәас рхы иадырхәо рышьақәыргәгәара; аҭыԥ ахырхарта ачыдарақәа рдеилыркаара; доусы рхазы, рөызцәа рзыҳәагьы аҭакԥхықәра рылааӡара.

Матәарқәас аурок-проект иалагалоу: аматематика, алитература, аҿыханта, атехнологиа.

Аурок мөаԥгахоит атема хада «Аҭыԥ» ашьақәыргәгәара иазкны. Ари атема иатцанакуеит атцатәхәқәа быжьба.

Арҿиаратә усхкқәа:

– атцаюцәа рықәкы аадырԥшыртә ахәыцшьа дыртцара;

– рдырра апрактикаҿы аарԥшра;

– рхала аԥшаашьа дыртцара;

– атемаҿы ихадароу алкаара, аиццәажәара, азтцаарақәа рықәыргылара рыларшәара.

Ааӡаратә усхкқәа:

– аҭыԥ, акласс аҿы аус еицушьа, ахымөаԥгашьа рылааӡара;

– иааҳакәыршаны иҟоу аԥсабара абзиабара агьама дыркра;

– аԥстәқәа, аԥсаатәқәа ҳаҭыр рықәтцара;

– аестетикатә дунеиқәыԥшылара рылатцара.

Аҳасабтәқәа:

– атемаҿы иахәҭоу, иаҭаху аинформациа адырра, алкаара;

– атцаюцәа ахьынхо рҭыԥ аттцаара;

– «Аҭыԥ» аттцаара иазкны асахьақәа рҭыхра;

– ҭыц пшʒак, ҵиаак, мамзаргьы пстәык иазку илахҿыху жәабжьк ашьақәыргылара.

• Аҵаратә проект аҵаҩы игәаанагарала атема хада аҭҵаараҿы еиуеипшым аинтерес зҵоу аус хкқәа рхархәарала аҵаҩы агәаҳәара иҭаны ақәкы хада анагзароуп.

• Аҵаратә проект аҵаҩы игәаанагарала акласс аҿы аусеицуракәа рымҩапгара атема аҭҵаараҿы. Еиуеипшым аусура хкқәа ахьымҩапысуа улшара, улыҵшәа ааурпшыр ахьулшо ауп.

Аурок ацашьа

I. ***Аиҿкааратә хәҭа.***

Аҵаҩы иажәа. Иахьа февраль 24, жәабран... Аҳауа ахьтҵәара 15° ыкоуп. Зынроуп, аха амра хааза ипхоит. Асы ессаара иаҿлоит, ... кьа ... .

Арҵаҩы лажәа.

Ахәыҷқәа! Ҳара ҳахысит аинтерес зҵоу анеитцыху атема «Аҭыц» зыхьзу.

Иахьа ари аурок-проект аҿы қәкыс иҳамоуп иаҳҵаз атема «Аҭыц» аҿы иҳауз ады рракәа раарпшра, рышьақәырӷәӷәара.

II. ***Аурок-проект атематика аарпшра.***

Ҳахцәажәап аҭыц.

– Ишәҳәа, ишпашои аҭыц? (Иарку аҭыц, иаарту аҭыц).

– Изахьзузеи иарку аҭыц? (Аҩны аҩнуҵҟа, ашьха аҩхааҿ, ма абнараҿ иубо аҭыц азы ирҳәоит «иарку аҭыц» ҳәа).

– Изахьзузеи иаарту аҭыц? (Адәаҿы аҭыц иашазар, иубо азы ирҳәоит «иаарту аҭыц» ҳәа).

– Изахьзузеи алапшҳәаа? (Иаарту аҭыцаҿ ауаҩы илапш ахьынзаназо иибо зегьы иахьзуп алапшҳәаа).

– Алаԥшҳәаа аҵәаҳәа? (Ажәҩани ауаҩ ила иабо адгьыл аҟәыԥшылареи реивҵаларҭа иахьӡуп алаԥшҳәаа аҵәаҳәа).

– Алаԥшҳәаа аган хадақәа арбанқәоу? (Алаԥшҳәаа аганқәа иреиуоуп ахырхарҭа хадақәа ԥшьба – аҩада, алада, амрагылара, амраҭашәара. Арҭ ахырхарҭақәа реиҩдыраараз ауаа рхы иадырхәоит амра, амза, аеҵәақәа).

– Акомпас ахыц алаҵәареи аҟаԥшьреи иаҳдырбо ахырхарҭақәа арбанқәоу? (Акомпас иҭагылоу ахыц аиаҵәара еснагь аҩада ихоуп. Аҩада аҳьыҟоу здыруа ауаҩы илшоит иԥшаар егьырҭ ахырхарҭақәагьы. Урҭ реилкааразы уи ауаҩ дгылароуп иҿы аҩада ирханы. Убысҟан ишьҭахьҟа иҟоуп аладатәи ахырхарҭа, иарӷьарахь иҟоуп амрагылара, иармарахь – амраҭашәара.

III. *Ахалатә усура.* (Карточкала)

1. Ахәыҷқәа! Абри аҟьаад ҿыҭ иану атаблица ииашаны ишәҳасабыр иаашәыртуеит аҭыԥ аԥшаара ҳалзыршо ажәа.

ҭ – 4 · 9 = 36

х – 6 · 8 = 48

р – 5 · 9 = 45

а – 8 · 7 = 56

ы – 9 ·8 = 72

56	**48**	**72**	**45**	**48**	**56**	**45**	**36**	**48**
а	х	ы	р	х	а	р	ҭ	а

2. Ахырхарҭа аилкаара ҳалзыршо иарбақәоу?

А х ы р х а р ҭ а

Амра — Акомпас — Аҭыԥ аҷыдарақәа (аҵытә, ашышкамс)

3. Абраҟа иану акроссворд ииашаны аҭак ҟашәҵар ҳаԥхьоит ҳахьынхо аҭыԥ ахьӡ.

1) Хынҩажәи жәаба ҵкы зшәу. Хынҩажәи жәаба акы иаԥшшәу. (Акапусҭа).

2) Аҵиаақәа зыда ихәарҭам. (Амра).

3) Ицоит, ицоит, аха инҵәаӡом. Иҩуеит, иҩуеит, аха изцаӡом. (Аӡиас).

4) Аҩныҟа ианааиуа абнахь иԥшуа, абнахь ианцо аҩныҟа иԥшуа. (Аҵьма).

5) Пшьҩык аишьцәа хылԥак рхоуп. (Астол).

6) Аҳәынҭқарра ахьчаҩцәа. (Ар).

7) Ицоит, ицоит, аха инҵәаӡом. Иҩуеит, иҩуеит, аха изцаӡом. (Аӡиас).

8) Иӡааҟәрылан ицаӡеит, хыхь ианхала иибаз инхеит. (Акәата).

	1. а	к	а	**п**	у	с	т	А
		2. а	м	**р**	а			
		3. а	з	**и**	а	с		
	4. а	ҵ	ь	**м**	а			
	5. а	с	т	**о**	л			
			6. а	**р**				
7. а	з	и	а	**с**				
			8. а	**к**	ә	а	т	а

Иҳаԥшааит ҳанарҭа ҭыԥ Приморск. (Иааҳартуеит аклассгәаҿы икыду ақыҭа Приморск асахьа ҭыхны изну аҟьаад ҿыҭ).

Уажәшьҭа еилкаатәуп хырхарҭас иахьыҟоу акаверҭ аҿы иҭагылоу азҵаарақәа. (Ганс иахьыҟоу ашьхақәа, амшын, ақалақь Аҟәа, аӡиас Псоу, аӡиас Егры).

Акарточкақәа ганс иахьаднакыло гәаҭаны рҷабра.

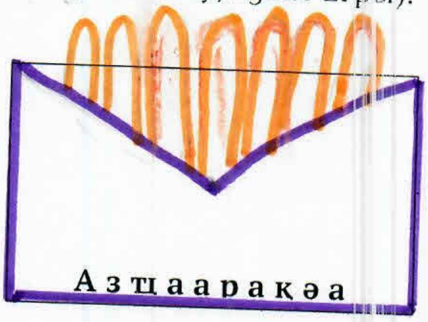

IV. *Аҭаалым минуҭ.*

Ахәмарра. «Ааи» – «Мап».

Апҟарақәа: сара исҳәо шәақәшаҳаҭзар шәнапы ҳаракны еиныршәҟьоит, мап акәзар ҿымҭзакәа шәҭып аҿы шәтәоит.

– Азын ашьҭахь аапынра ааиуеит. (Ааи).

– Адгьыл кәымпылуп. (Ааи).

– Ашәахьа иашьҭанеиуеит ахаша. (Мап).

– Аиҳабы даныҩнало ихатцгылатәуп. (Ааи).

– Артцаҩы илҳәо ҟатцатәзам. (Мап).

– Апсшьара аамҭазы ашкол аҿы иҩлатәуп. (Мап).

– Аҩныҟатәи адтцақәа нагзалатәуп. (Ааи).

– Уҩыза абнаҿ дызыр ацхыраара иҭатәзам. (Мап).

– Апсны араионқәа 5 рыла ишь. (Мап)

– Апхьсне амш дуун айх кьаҿуп. (Ааи)

V. *Апроект ахьчара.*

Аҭыпқәа зегьы ирымоуп рхатәы ҭоурых.

– Аҭып ахцәажәаразы ауаа рхы иадырхәозеи? (Ауаа аҭып ахцәажәаразы рхы иадырхәоит хьзык. Уи аҩыза ахәзқәа рымоуп аиланхарҭақәеи апсабара ахәҭақәеи зегьы).

– Иаанагозеи ажәа Апсны? (ажәа Апсны иаанагоит апсуаа ахьану, апсуаа ртәыла ҳәа).

– Ажәақәа ирхылҿиааз ҭыпхьызқәас ижәдыруазеи? (Иҟоуп ауаа рыжәлақәа ирыдҳәаланы ахьз зауз аҟыҭақәа, иаҳҳәап Ешыра – Ешаа ахьынхоз, Блабырхәа – Блабаа ахьынхоз ахәы, Ҟәланырхәа – Аҟәланбақәа рхәы, Былрыпшь – Гәлиаа рқыҭа, Цандрыпшь – Аңанбақәа рыпшь (рқыҭа).

– Иаанагозеи ақалақь Гәдауҭа ахьз? (Азиас Гәдоу ахьз иахыршалоуп ақалақь Гәдоуҭа. Иара убас азиас иахылтцит Маҷара, Тамшь, Бзыпҭа, Мықә).

– Шәахцәажәа доусы шәахьынхо аҭып.

(Алра – алқәа иахьрызҳауа аҭыԥ).

(Приморск – амшын аҿықә).

– Изахьӡузеи ақәырԥш дырга? (Аҭыԥқәа зегьы ирымоуп рхатә чыдарақәа. Ақыҭаҿ, ма ақалақь аҿы иуԥылоит аԥсабареи ауаҩи рапҵамҭақәа, рыҟаҵамҭақәа. Иаҳҳәап аԥсабара иҟанаҵоит ахаҳәқәа, акәарақәа, абнақәа, аӡиасқәа, аӡҭаҽеақәа. Ауаҩы иҟаиҵоит анхарҭа ҩнқәа, амҩақәа, аҵҳақәа, ашколқәа, ахәшәтәырҭақәа убас иҵегьгьы).

(Ақәырԥш дыргақәас иҟоуп иаҳҳәап: ахәшәтәырҭа ахсаалаҿ иадырбоит «аҵьар ҟаԥшь» ала, ауаҩы инхарҭа ҩны адырбоит аԥшьыркца хәычы асахьала, амашьынамҩа – аҵәаӷәа еиқәаҵәала, аихамҩа – цәаӷәа ҟаԥшьыла, аӡиас – аҵәаӷәа иаҵәала, аӡиа ахсаалаҿ ишәуп жәҩанԥшшәыла, абнара – шьацԥшшәыла уб. иҵ.).

– Изахьӡузеи ахсаала амасштаб? (Амасштаб ҳәа иашьҭоуп ахсаала зыхҩылааու аҭыԥ, аҵкыс шаҟантә еиҵоу арбага.

– Аҭыԥ аурei аҭбаареи ршәагақәас иҟоузеи? (Аҭыԥ аура ашәаразы зегьы рхы иадырхәоит еицырзеиԥшу ашәага – аметр).

– Жәытәнатә аахыс аԥсуаа шәагақәас ирымоузеи? (Аҳаракыра анырԥшәоз рхы иадырхәон ауаҩы идкыланы. Иаҳҳәап: шьамхышәара, уаҭәашәпара, маҟәаҳәара, гәаҵаӷара, хәдацәаахьы, уаҩышәара. Амаҭәаркәа ирыбжьоу, мА аура ршәарц анырҭахыз рхы иадырхәон: ашьаҿа, аӡа (ӡакы анацәхыби анацәкьыси еиҵыхны ирыбжьаӡо), амаҿа (маҿак – ԥшь-нацәкьыск еиваҭаны рыҩбаа...

«Салам шәымоуп Приморсктәи абжьаратә школ №1 4 акласс ацаҩцәа!

Шәара, «Ҳазну адунеи» аурок шшәымоу анеилыскаа сгәы иаанагеит ацхыраара сышәҭап ҳәа. Сара, акапитан Врунгель, адунеи санахыкәшоз исыпшааит акрызцазкуа шәындыҟәрак. Уаҟа иҭоуп азна ахьы Аҧсны ахьӡала. Ашәындыҟәра иануп жәытәла ашәагақәа. Ашәагақәа рыла ашәындыҟәра атцанакы зыпшааз илшоит аартра. Зегь рапхьа ашәындыҟәра аазырпшыз ҳамҭак аҳасаб ала иоуеит ахәшьара бзиа. Асахьаҿы ианупашәагақәа.

Шәеиха, шәалага ашәындыҟәра аартра! Ишәзеиҕьасшьоит аҟәҿиаракәа!»

Рак.

S – ?

Раки, ӡаки, ҧсыӡаки, маҵаки.

2. Адҵа.

Ҷкәына хәычык дцеит абнахь кәыкәбааҟәшәара. Иклаҷкәыр кәыкәбаала ианирҭәы амҩа дацәыхҟьеит. Дахьцо изымдыруа даанхеит. Абри ачкәын иҭыц аҿы шәара шәыҟазар иҟашәҵозеи? (Аклассҭәаҿы икыдуп ахәычы исахьа).

Актәи атцаҩы – Сара схы иасырхәоит амра.

Аҩбатәи атцаҩы – Сара схы иасырхәоит акомпас. Абнахь ианцо сара компасда сцаӡом.

Ахпатәи атцаҩы – Сара схы иасырхәоит издыруа аҭып аҷыдаракәа. Иаххәап: атцытә, ашышкамс. Атцытә амреи алашареи бзиа абаӡом. Убри аҟнытә атцла аҩадатәи аган ала еиҳа ибзианы иазҳауеит. Ус анакәха еиҳа имаҷны иахьазҳауа аладатәи аган ауп. Ашышкамсқәа бзиа ирбоит апхарра. Ус анакәха ашышкамсқәа рытра ҟартцоит атцла аҩадатәи аган ала.

3. Авикторина.

1. Аҧсны иапшәымоу ажәлар. (Апсуа).

2. Дарбан иаазыртыз Австралиа? Ианба? (Виллем Иансзон, 1606 ш.).

3. Иаазыртыда Антрактида? Ианба? (Фадеи Беллинсгаузени Михаил Лазареви, 1894 ш.).

4. Аԥснытәи ашьхақәа зегьы иреиҳау, насгьы уи аҳаракыра ахьынӡанеиуа. (Домбаи Ульген, 4 км. 46 м.)

5. Аҟәа ажәытә хьыӡқәа иамаз. (Диаскуриа, Сухум).

6. Ишьақәзырӷәӷәада ҳадгьыл шыкәымпылу? (Фернан Магеллан, ӷбала адунеи данахыкәша ашьҭахь).

7. Аԥсуараҿ ихадароу аҟазшьа бзиақәа зныԥшуа ажәа. (Аламыс).

VII. Аҩныҟатәи адтҵа аус адулара.

Аҩныҟатәи дтҵас ишәыман ҵиаак, ԥстәык, ӡиаск, мамзаргьы ҭыԥ ԥшӡак иазку илахҿыху жәабжьк ашьақәыргылара. Ҳарзызырҩып шәусумҭақәа.

(Атцаҩцәа ирыԥхьоит доусы рҩымҭақәа).

Астенд аҿы иалшәкаа иаартума ркуа аԥынҵкәа; алапшҳәаа аҵәаҭәа.

VIII. Арефлексиа.

– Ари апроект аҿы еиҳа ибзианы ишәыҟәҿиазеи?

– Аҭыԥ аԥшаараҿы иарбан методу шәара ишәгәаԥхаз?

– Шәгәы ишԥаанагои апроект аҟәкы ҳзынагӡама?

IX. Аурок ахыркәшара.

Иацышәтца абри аҳәамҭа:

– Сара иахьа аурок аҿы ибзианы еилыскааит…

– Сара маҷк исцәыуадаҩуп…

– Сара зегь реиҳа исгәаԥхеит..

X. Атцаҩцәа рдырра ахәшьара.

– Шәахцәажәа шәхы. Иарбан хәшьароу доусы ишәықәнагоуп ҳәа шәгәы иаанаго? Избан?

– Ахәычҷәа! Шәара ҵәажәшьҭа ибзианы ижәдыруеит апроект закәу. Ишәымоуп аҧышәа уи амҩаҧгараҿы. Ишәылшоит шәхала, коллективла аусеицура. Ишәзеиҕьасшьоит аҟәҿиара бзиақәа шәаҧхьаҟатәи шәҵараҿы.

XI. Аҩныҟатәи адтҵа.

1. Ҳанхарҭа ҭыҧ Приморск ҧсуа хьыӡӡам. Уажәы уи ахьӡ ҧсахны иҟоуп Арсаул ҳәа. Арсаулгьы ҧсыуа хьыӡӡам. Дтҵас ишәысҭоит аҩны шәҭаацәеи шәареи шәазхәыцырц Приморск иақәнагахаша аҧсуа хьӡы.

2. Ҳқыҭа Приморск иазкны жәабжь хьӡык 7-8 ҳәоу рыла ишьақәгылоу «Сара сахьынхо» ҳәа хыс иаҭаны аҩра.